

MIKAEL STENBOM:

Socialistinternationalen

Socialistinternationalen har de senaste åren börjat vackla i sitt tidigare klara avståndstagande till kommunismen. Även om öppningen mot öst enligt SI sker i fredens intresse, sker det till ett politiskt pris som inte kan accepteras, skriver ekon stud Mikael Stenbom. Han redogör för SIs utveckling från "diskussionsklubb" till politisk maktfaktor sedan Willy Brandt, Bruno Kreisky och Olof Palme blivit tongivande i organisationen. SI och dess medlemspartier saknar i viss mån förmågan att objektivt betrakta världen vilket hotar att radera den återstående trovärdigheten, skriver författaren.

Socialistinternationalen (SI) har under efterkrigstiden upprepade gånger klart markerat den ideologiska gränsen till vänster. Denna gräns har utgjort ett effektivt skydd mot de kommunistiska partierna i framför allt Västeuropa. Men under senare delen av sjuttioalet och in på åttiotalet har socialistinternationalen börjat vackla i sitt tidigare klara avståndstagande till kommunismen och allt fler har uttryckt sin oro över vad de uppfattar som idékonvergens. Önskemål om att SI återigen skall markera sin ideologiska ståndpunkt har lämnats ouppfyllda.

Socialistinternationalen avvisar anklagelserna om idékonvergens och hävdar att de ökade kontakterna med framförallt Sovjetunionen endast är ett uttryck för en intensifierad fredssträvan.

"Trots gångna motsättningar mellan socialdemokrater och kommunister, måste vi hoppa över våra skuggor i en fråga så viktig som fred", sade socialistinternationalens generalsekreterare Bernt Carlsson i oktober 1979.

Men detta har inte lugnat kritikerna som menar att även om öppningen mot öst sker i vad SI kallar fredens intresse, sker detta till ett politiskt pris som inte kan accepteras. Man menar att utvecklingen de senaste åren snarast karaktäriserats av ett uppgivande av de värderingar som sedan kriget varit vägledande för internationalens arbete än av en minskad risk för krig. Den avgörande frågan är därför huruvida socialistinternationalen accepterat de politiska spelregler som bestämts av Sovjetunionen.

Historik

Socialistinternationalen har historiska traditioner. Den 28e september 1846 samlades ett par tusen socialister från i första hand västeuropeiska länder i St Martins Hall i London. Under överinseende av Karl Marx bildades den första internationalen. Den blev emellertid inte så långlivad – 1876 upplöste Marx sammanslutningen. Man hade haft problem med splittring – både anarkister och socialister rymdes inom internationalen och nationella självhävdelser försvårade internationell politisk verksamhet. 1889 gjordes ett nytt försök. Anarkisterna utslöts och den andra internationalen fick en allt tydligare politisk framtoning. De fackliga frågorna lämnades till den nybildade fackföreningsinternationalen. Huvudmotståndarna var kapitalisterna. Yttringar till vänster om socialismen tänkte man inte så mycket på. Det var inte förrän 1919, då Lenin bildade den kommunistiska internationalen, Komintern, som det började stå klart att det existerade två från varandra helt skilda politiska krafter som båda tog Marx och hans idéer som utgångspunkt. Socialisterna hade insett faran i kommunismen och tog ett allt klarare avstånd från dess diktatoriska fasoner.

Under krigsåren och fram till femtiotalet hördes inte mycket av socialistinternationalen. Visa av tidigare erfarenheter, väntade man med att göra ett nytt försök att aktivera sig. 1951 i Frankfurt återuppväcktes den andra internationalen – dagens socialistinternational.

Redan då var man mån om att framställa sig själv som "the middle way". Suez, Algeriet, Vietnam m m kom dock att i allt högre utsträckning fläcka flera

av SIs medlemmars anseende och i början av sjuttioalet var det få som trodde att internationalen någonsin skulle nå den styrka man hoppats på. Bland dem som trodde fanns emellertid Willy Brandt, Bruno Kreisky och Olof Palme och bland annat dessa personers ansträngningar bidrog starkt till att göra internationalen till vad den är idag. 1976 valdes Willy Brandt till ordförande och Bernt Carlsson till generalsekreterare. I sitt hälsningstal efterlyste Brandt "a fresh start" och det blev signalen till en ny era.

Under tiden fram till dess att Willy Brandt blev ordförande rörde sig debatten inom SI främst kring frågor av principiell natur. SI tog sällan ställning i rent praktiskt politiska frågor utan strävade efter att skapa en international inom vilken medlemspartierna hade en gemensam principiell politisk syn. En av de frågor som ofta debatterades var hållningen gentemot kommunismen och med några få undantag lyckades SI hålla en gemensam front mot kusinerna i öst. Men de ständiga principiella debatterna krävde sitt pris – SI blev mer av en diskussionsklubb än kraftfull politisk organisation. Brandt satte punkt för denna inriktning på SIs verksamhet och efterlyste pragmatism. Ideologi, principer och värderingar sjönk i prioritetsordningen och ersattes av Brandts "tre offensiver".

Dessa offensiver rörde strävan efter en säker fred, nya relationer mellan nord och syd samt de mänskliga rättigheterna. Den nya inriktningen på frågor av mer praktisk natur visade sig vara vitaliserande för SI. Aldrig har organisationen varit mer målinriktad än idag.

Men strävan efter pragmatism innebar oundvikligen att några fundamentala frågeställningar aktualiserades. Intar socialistinternationalen fortfarande en avvissande hållning gentemot kommunismen? Är socialistinternationalens aktiviteter i den fria världens intresse? Bidrar man fortfarande till utvecklingen och skyddet av demokratiska värderingar?

I Frankfurt 1951 underströk den återuppväckta socialistinternationalen i en principdeklaration sin strävan efter politisk, ekonomisk och internationell demokrati. Man refererade till kommunismen som "ett instrument för en ny imperialism". I Oslo 1962 betraktades kapitalismen och kommunismen som likvärdigt onda. Men man sade också något annat som idag har sitt intresse; "Sovjetunionen hävdar att dess utrikespolitik idag bygger på principerna om fredlig samexistens. I praktiken är emellertid detta endast en taktisk förändring och kampen mot den icke-kommunistiska världen har fortsatt i en annan form".

Vad gäller NATO, menade man att: "de demokratiska socialistiska partierna i Alliansen betraktar denna som ett kraftfullt bålverk för freden och deklarerar sin fasta beslutsamhet att upprätthålla den." Hållningen mot kommunismen var således klar.

Oklar skiljelinje mot kommunismen

1978 gavs en kommitté under ledning av Felipe Gonzales, Reiulf Steen och Karel van Miert uppdraget att utforma en ny principdeklaration. Om syftet med kommittén var att åstadkomma en suddigare gräns åt vänster kunde dess ledning knappast ha varit bättre vald. Den

spanske socialisten Gonzales har vid ett flertal tillfällen besökt Moskva, sammanträffat med den högsta politiska ledningen och gjort uttalanden som vittnar om en långt gången idégemenskap. Reiulf Steen, som tillhör vänsterflygeln i det norska arbetarpartiet, har också upprätthållit goda kontakter med det sovjetiska kommunistpartiet och var en av dem som motsatte sig en lagring av militär materiel i Nordnorge. Belgaren Karel van Miert har utmärkt sig genom att bortförklara Frankfurtdeklarationen som ett utslag av det kalla kriget. Han har också intagit en ledande roll i motståndet mot NATO-beslutet att modernisera de taktiska kärnvapenstyrkorna i Europa.

Kommittén lade fram en rapport om huvudlinjerna i sitt arbete i november 1980 vid SIs kongress i Madrid. Ingenstans i denna behandlades den fundamentala frågan om socialdemokratimot kommunismen. I stället talades det om problemen förknippade med att nå "verklig ekonomisk demokrati". För den som lyssnat på Bernt Carlssons uttalande i oktober 1979 och som följt de ledande vice ordförandenas inställning till olika öst-väst-konflikter utgjorde rapporten ingen överraskning. Den tidigare klara skiljelinjen mellan socialdemokrater och kommunister hade blivit allt mer utsuddad.

Sovjetunionens ledare har inte gjort sig kända genom att missa chansen till politiska vinster. Naturligtvis mottog man SIs politiska uppmjukning med öppna armar. I en artikel i Pravda efter Brandts besök i Moskva 1981, författad av vice ordföranden i kommunistpartiets internationella avdelning, Vadim Zagladin, sades bl a att "det är viktigt att note-

ra att socialistinternationalen i sin fredssträvan har avlägsnat flera hinder för kontakter med kommunistpartiet ... Mötet nyligen mellan Leonid Bresnjev och Willy Brandt ägde stor politisk betydelse."

Det var tämligen uppenbart att rysarna skulle bli glada. Redan 1971 hade man inlett en charmoftensiv i avsikt att stärka kontakterna med de socialistiska partierna i väst. Det hela började med att Bresnjev själv i ett tal i Tiflis uttryckte kommunistpartiets beredskap för ett samarbete med socialdemokratiska partier i strävan efter fred, demokrati och socialism, "utan att glömma de ideologiska och revolutionära principerna".

Offensiven tog sig uttryck i att Sovjetunionen började uppvakta socialister i väst med önskan om samarbete, samtidigt som det italienska kommunistpartiet gjorde sitt bästa genom att verka i EGs olika institutioner. Idag njuter man framgångens frukter. De flesta socialistledare i väst umgås synnerligen vänskapligt med makthavarna i Kreml – bl a oppositionsledaren Olof Palme.

Speciellt framgångsrik var den ryska bearbetningen av de belgiska socialisterna och Labour i Storbritannien, men kanske är det franska socialistpartiet värst anfrätt. Vid ett besök i Moskva signerade Mitterrand en gemensam kommuniké i vilken det franska socialistpartiet "uttryckte sin uppskattning av Sovjetunionens konstruktiva bidrag till den internationella avspänningsprocessen". Men än mer signifikant för socialistinternationalens del var följande passus: "De två delegationerna anser att utökade kontakter mellan kommunistiska och socialistiska partier, oavsett deras ideolo-

giska skillnader och individuella traditioner, är av högsta vikt för den internationella arbetarrörelsen då det skulle förstärka rörelsens sammanhållning och solidaritet och därmed dess möjlighet till seger". Klarare kan det inte uttryckas.

Vi ska här inte fördjupa oss i nedrustningsproblematiken, men det står klart att SI har accepterat den sovjetiska definitionen av avspänning; "en relation mellan stater som utesluter risken för krig men som inte karaktäriseras av ett bevarande av socialt och politiskt status quo, ej heller av en minskad klasskamp mot imperialism inom individuella länder och i ett globalt perspektiv" (Kommunist, september 1970). Socialistinternationalen har inte accepterat den implicita utmaningen mot sin (bortglömda) ideologi. Avspänning och en "säker fred" betyder inget annat än nedrustning och det politiska och fysiska hot som kommunismen utgör i sig lämnas åt sidan.

Socialistinternationalen och sandinisterna

I takt med närmandet till Sovjetunionen och utsuddningen av gränsen till kommunismen har socialistinternationalen till sig knutit en mängd organisationer och partier vars demokratiska ambitioner inte kan sägas vara framträdande. Ett exempel är Nicaragua där sandinistjuntan oupphörligen uppmuntras och beröms av de stora socialisterna i Väst-europa.

1980 ägde ett uppmärksammat möte rum i Santo Domingo. Det var representanter för socialistinternationalen som tillsammans med gerillan i El Salvador, sandinisterna, Mexicos regeringsparti och Kuba, drog upp riktlinjerna för den framtida strategin i Latinamerika. En

medlem i det kubanska kommunistpartiets centralkommitté höll fortlöpande Fidel Castro underrättad om vad man kom fram till under mötet. Hur socialistinternationalen förenar sina teser om fred och mänskliga rättigheter med samarbete med Kuba är svårt att förstå. Vice ordföranden i socialistinternationalen, Michael Manley, säger tom "Fidel Castro är en man med utomordentlig politisk klarsynthet. Han har ingenting emot pluralism. Kubanerna är brinnande anti-imperialister och kämpar för att uppnå bredast tänkbara allians mellan de progressiva krafterna i världen". Vårt svenska socialdemokratiska partis internationelle sekreterare, Pierre Schori, var när han refererade till mötet i Santo Domingo inte på samma linje. Fidel Castro "manar till samarbete och pluralism".

SI har naturligtvis konsekvent ignorerat sandinistjuntans förgripelser mot Misquitoindianerna, undertryckandet av yttrandefriheten och den ökande sovjetiska närvaron. I vintras inträffade dock något som allvarligt skakade internationalens enighet. Den 24e februari skulle ett möte med socialistinternationalen ha avhållits i Caracas till vilket representanter för sandinisterna var inbjudna. I början av samma månad kom emellertid ett brev till Willy Brandt från de socialistiska partierna i Venezuela och Costa Rica. De motsatte sig den sandinistiska närvaron och krävde att inbjudan skulle återtas. Två skäl angavs; dels hade man uppmärksammat att sandinisterna föredrog att kalla sig själva för marxist-leninister – något som undgått de övriga medlemspartiernas uppmärksamhet och dels vände man sig mot sandinisternas långtgående samarbete med Kuba.

Protesten var lite pinsam för SI och konsekvensen blev att mötet fick inställas. Pierre Schori skyllde splittringen på påtryckningar från den venezolanska kristdemokratiska regeringen – något som bestämt tillbakavisades av både regeringen och det venezolanska socialistpartiet. Michael Manley skyllde lika förutsägbart på USA. I ett möte i Bonn i år, enades emellertid SI om att uttala sitt stöd för "sandinistregimens strävan efter pluralism, demokrati och social rättvisa i Nicaragua". Ungefär samtidigt förklarade den ledande gerillakampen under Somozadiktaturen, Eden Pastora, krig mot sandinisterna med motiveringen att de förrått folket. Och ordföranden i kommittén för försvar av de mänskliga rättigheterna i Nicaragua, José Esteban Gonzales, avslöjade vid ett möte i februari att tusentals människor försvunnit eller avrättats under sandinistjuntan och hur de ca 10 000, misquitoindianerna skoningslöst förföljs. Gonzales arbetade för de mänskliga rättigheterna även under Somozadiktaturen.

Det finns fler exempel på SI:s och dess medlemspartiers tvivelaktiga vänner. Bruno Kreiskys umgänge med Libyens diktator Khadaffi torde utgöra en nagel i ögat för de flesta socialister. Samröret med gerillan i El Salvador och Olof Palmes uttalanden om regimen i Iran är andra exempel som alla väcker frågan vart SI är på väg.

Det intressanta är huruvida det är omdömet eller den demokratiska pålitligheten som sviker. Förmodligen är både socialistinternationalens och dess medlemspartiers ambitioner välmenade, men man tycks inte förmå att förena sin idealism med ett objektivt betraktande av vår

värld. Denna oförmåga har resulterat i en enögdhet som på sikt hotar att rasera allt av den återstående trovärdigheten. Och vad värre är, enögdheten och undfallenheten gentemot kommunismen ut-

gör idag en möjlighet för nya påtryckarregimer att komma till makten och att stanna där med internationell legitimitet, frikostigt bortskänkt av de "demokratiska socialisterna".